

Oliwer Ciešlar*

Studium zależności między aktywnością charyzmatyczną a wzrostem Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce

Badania zależności między aktywnością charyzmatyczną a wzrostem Kościoła to dość młoda dziedzina działalności naukowej, którą rozpoczęła Margaret M. Poloma w Stanach Zjednoczonych, w 1989 roku¹. Jej publikacja dotyczyła przyczyn wzrostu amerykańskiej denominacji zielonoświątkowej Assemblies of God. Jednym z odkryć była znacząca korelacja pomiędzy aktywnością charyzmatyczną a wzrostem liczebnym Kościoła. Podobnym zagadnieniem na gruncie brytyjskim zajął się William K. Kay badając, zarówno klasyczne denominacje zielonoświątkowe jak również i sieci apostołskie (ang. Apostolic Network) należące do ruchu charyzmatycznego². Odkrycia Kay'a i Polomy dowodzą, iż aktywność charyzmatyczna ma największy wpływ na aktywność ewangelizacyjną, która przyczynia się do liczebnego wzrostu Kościoła. Bazując na wyżej wymienionych odkryciach, również w Kościele Zielonoświątkowym w Polsce przestudiowano to zagadnienie, by zbadać czy podobne korelacje mają miejsce. W tym celu została stworzona ankieta i przeprowadzono sondaż, które objęły pastorów, duchownych oraz wiernych Kościoła. Zebrane dane zostały przetworzone w programie statystycznym dając wyniki zbliżone do tych z anglosaskich krajów.

* Oliwer Ciešlar – od 2013 r. redaktor naczelny czasopisma „Chrześcijanin”, magister teologii praktycznej Master of Arts in Practical Theology (Mattersey Hall, Glyndwr University), doktorant ChAT. Artykuł stanowi opracowanie najważniejszych zagadnień z pracy dyplomowej złożonej w Mattersey Hall Bible College w Anglii.

¹ Wyniki swoich badań opublikowała w książce: M. M. Poloma, *The Assemblies of God at the Crossroads: Charisma and Institutional Dilemmas*, Knoxville 1989.

² Publikacje na ten temat ukazały się w: W. K. Kay, *Pentecostals in Britain*, Paternoster Press, Carlisle 2000; W. K. Kay, *Apostolic Networks in Britain: New Ways of Being Church*, Milton Keynes 2007.

Statystyczna analiza Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce

Kościół Zielonoświątkowy jest mniejszościowym wyznaniem chociaż drugim, co do wielkości Kościołem w nurcie protestanckim w Polsce³. Na mapie religijnej Polski znajduje się na siódmej pozycji pod względem wielkości⁴. Wielkość Kościoła szacuje się na 13.610 członków, do tego można dodać 4.782 dzieci oraz 3.908 sympatyków; zatem łącznie liczy 21.850 wiernych⁵.

Administracyjnie Kościół jest podzielony na 7 okręgów, które całkowicie pokrywają 16 województw. W 2010 roku w Polsce było zarejestrowanych 219 zborów. Na terenie Okręgu Zachodniego znajduje się również województwo z największą liczbą zborów⁶. Na taką sytuację wpływ miało głównie uruchomienie programu zakładania nowych zborów we współpracy z europejską misją „Next Level International”, która doprowadziła do ukształtowania 10 nowych zborów⁷.

Regionem o najmniejszej liczbie zborów jest Okręg Centralny⁸. Średnia ilość członków w zborze w tym okręgu, wynosi w skali kraju 59 osób. Okręgiem o największej średniej liczbie wiernych jest Okręg Południowy, natomiast o najmniejszej średniej – Wschodni. Po części wynika to z historii rozwoju ruchu zielonoświątkowego na Ziemiach Polskich, a ponadto jest to obszar o większej tolerancji religijnej i mocnych korzeniach luteranckich, z których wywodzi się część zielonoświątkowców. Natomiast Okręg Wschodni po II wojnie światowej był świadkiem zmiany granic oraz repatriacji ludności polskiej, w tym wielu chrześcijan⁹.

³ M. Chmielewski, *Wyznania Religijne: Stowarzyszenia Narodowościowe i Etniczne w Polsce 2006-2008*, Warszawa 2010, s. 52-104.

⁴ R. Kowalewski, *Kościół i ruchy religijne w Polsce, dane z 2007 r.*, <http://www.kzbb.org/ind.php?kzbb=statystyka&w=kiz2000> [dostęp 24.6.2011].

⁵ Dane za rok 2010.

⁶ Okręg zawiera 43 zbory, woj. dolnośląskie zawiera 30 zborów.

⁷ Next Level International, <http://www.nlieurope.com/about/in-the-beginning> [dostęp 24.06.2011].

⁸ Dane z końca roku 2010. R. Kowalewski, *Dane statystyczne Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce z podziałem na okręgi i województwa*, <http://www.kzbb.org/ind.php?kzbb=statystyka&w&zkzokwo> [dostęp 23.10.2011].

⁹ T. Case, M. Kamiński, *The Development of Pentecostalism*, w: W. K. Kay, A. E. Dyer, *European Pentecostalism*, Leiden-Boston 2011, s. 227.

Większość polskich zborów zielonoświątkowych jest bardzo mała. 64% zborów ma mniej niż 50 członków. 19,2% to zbory liczące od 50 do 100 członków. Natomiast tylko 8,2% zborów ma więcej niż 150 członków.

Ważnym czynnikiem wzrostu jest rozmiar miast, w których znajdują się zbory zielonoświątkowe. W skali kraju prawie połowa zborów jest ulokowana w miejscowościach liczących od 10 tys. do 50 tys. mieszkańców. Drugą najbardziej typową lokalizacją są miasta liczące od 50 tys. do 99 999 mieszkańców. Tylko 5% zborów jest ulokowanych w dużych miastach powyżej 200 tys. mieszkańców; podobnie ok. 4% stanowią zbory wiejskie.

Metodologia badania

Nauki społeczne w znacznym zakresie posługują się metodami ilościowymi i jakościowymi w badaniu zjawisk społecznych, które według Marka J. Cartledge'a pozwalają zrozumieć praktyki teologiczne różnych wyznań¹⁰. Zarówno metoda ilościowa, wspomagająca odkrywanie prawidłowości funkcjonowania grup społecznych, jak również metoda jakościowa, łącznie dostarczają obszernego i szczegółowego opisu życia społecznego i przyczynia się do rozwoju badań teologicznych. Do przeprowadzenia badania skonstruowano ankietę, zarówno w wersji elektronicznej jak i papierowej; natomiast do analizy otrzymanych danych użyto programu stosowanego w przeprowadzaniu analiz statystycznych IBM SPSS, w wersji 18.

Badanie przeprowadzono wśród wiernych i duchownych¹¹ Kościoła Zielonoświątkowego, podczas trwania największych ogólnopolskich oraz regionalnych konferencji kościelnych w roku 2011¹². W efekcie dało to szerokie spektrum badanych osób, zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym, tj. miejsca zamieszkania, wieku, wielkości zboru

¹⁰ M. J. Cartledge, *Practical Theology: Charismatic and Empirical Perspectives*, Carlisle 2003, s. 82.

¹¹ Dzięki temu badania polskie można było porównać z amerykańskimi (M. Poloma) ponieważ badano wiernych i duchownych oraz z angielskimi (W. K. Kay) – badano jedynie duchownych.

¹² Ankiety zostały przeprowadzone w 2011 roku na kongresie okręgu zachodnim, kongresie okręgu północnego, obu turnusach kongresu KZ w Dziwnówku oraz Szczyrku, na Synodzie, oraz w formie elektronicznej do duchownych kościoła z bazy adresowej Naczelnej Rady Kościoła.

macierzystego oraz długości przynależności do Kościoła. Próba była miarodajna pod względem reprezentacji osób, zarówno z małych zborów, jak również i tych dużych, skoncentrowanych w małych i dużych miastach na terenie całego kraju.

W badaniu konieczne było użycie wielu narzędzi statystycznych, do których autor odwołuje się w treści niniejszego artykułu. W celu czytelniejszego odbioru tekstu, poniżej zostały tytułem przykładu opisane sposoby prowadzonych badań.

Współczynnik korelacji – mierzy siłę liniowego związku między dwoma zmiennymi. Możemy stwierdzić, że dwie zmienne są liniowe, jeżeli ich punkty oscylują wokół prostej linii. Jeżeli linia ta ma 45° stopniowy kąt zbrocza wtedy współczynnik korelacji wynosi 1, jeżeli linia ma kąt zbrocza wynoszący -45° , korelacja wynosi -1. Współczynnik bliski 0 nie musi oznaczać braku korelacji, ponieważ ona może być nieliniowa¹³. Najczęściej używanym współczynnikiem jest korelacja Pearsona (r), która oblicza współczynnik bazując na rzeczywistych danych¹⁴.

Współczynnik alfa – używany do testowania rzetelności skali. Skale są konstruowane z serii podobnych danych w celu sprawdzenia spójności danych ze sobą¹⁵. Skale mogą być nominalne – używane do identyfikacji oraz porządkowe – używane do określenia kolejności w rankingu. Im wyższa wartość współczynnika Alfa-Cronbacha¹⁶, tym bardziej dane wchodzące w skład skali są spójne. P – wartość prawdopodobieństwa. Ta zmienna pokazuje jak bardzo dane zjawisko jest prawdopodobne do zaistnienia. Dla przykładu p o wartości 0,05 oznacza prawdopodobieństwo wystąpienia 5 razy na 100. Regresja wielokrotna – to korelacja, która bada więcej niż dwie zmienne. W każdym przypadku mierzona jest relacja między jedną zmienną zwaną „zależną”, a jedną lub więcej zmiennymi niezależnymi. Ta technika pozwala sprawdzić czy zmienne są w jakimś stopniu od siebie zależne.

¹³ W celu określenia typu korelacji należy użyć funkcji rysowania wykresu graficznego danych dostępnego w programie do analizy danych.

¹⁴ Marija J. Norušis, *SPSS 12.0 Guide to Data Analysis*, New Jersey 2004, s. 425.

¹⁵ Alfa-Cronbacha, http://www.naukowiec.org/wiedza/metodologia/alfa-cronbacha_668.html [dostęp 18.03.2014].

¹⁶ Wartość współczynnika mierzona jest od 0 do 1. Skale o wartości powyżej 0,7 określa się jako rzetelne.

Ankieta

Na potrzeby badania została stworzona ankieta zawierająca 43 pytania, która jest dołączona do niniejszego artykułu. Badanie zostało przeprowadzone wśród osób pełnoletnich, członków Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce¹⁷. Ankieta podzielona jest na cztery sekcje: podstawowe dane o osobie ankietowanej, sekcja do wypełnienia przez pastorów i członków rad starszych, sekcja zawierająca stwierdzenia mierzone w skali Likerta¹⁸ oraz sekcja dotycząca częstotliwości manifestacji duchowych w ciągu ostatniego półroczia¹⁹.

W badaniu uzyskano 616 wypełnionych kwestionariuszy, z których 76 nie spełniło wymagań badania²⁰. Na 540 zebranych ankiet, 432 ankiety zostały złożone przez członków Kościoła, co daje 4,1% ogółu członków, 62 ankiety uzyskano od pastorów, co z kolei stanowi 32,1% ogółu pastorów²¹. Należy dodać, że badaniem zostały objęte wszystkie okręgi administracyjne Kościoła²². Średnia wieku pastorów i starszych zboru wynosi 50 lat, natomiast średnia wieku członków – 42 lata. Pastorzy w wieku 32-40 lat częściej służą w mniejszych kościołach, które liczą do 99 członków. Przeważającą większość ankietowanych członków Kościoła stanowią kobiety – 70%. Większość duchownych to osoby ze średnim lub wyższym wykształceniem²³. Wśród członków Kościoła połowa posiada średnie wykształcenie a prawie 29% osób – wyższe.

¹⁷ Według Prawa Wewnętrznego wierni to członkowie zboru, którzy przyjęli chrzest wiary i pisemnie zadeklarowali członkostwo; PRAWO WEWNĘTRZNE KOŚCIOŁA ZIELONOŚWIĄTKOWEGO W RP, rozdział 6 art. 22.

¹⁸ Skala Likerta daje możliwość wskazania jak bardzo ankietowany zgadza się lub nie ze stwierdzeniem zawartym w pytaniu.

¹⁹ Podstawą do pytań o charyzmaty jest lista darów duchowych z fragmentu 1 Listu do Koryntian 12, 8-11.

²⁰ 29 ankiet zostało odrzuconych z powodu kryterium wieku, 47 ankiet nie podało informacji o członkostwie.

²¹ Dane statystyczne z 2011 roku; R. Kowalewski, *Dane statystyczne Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce ze względu na okręg i województwo*, <http://www.kzbb.org/ind.php?kzbb=statystyka&w=zkozko> [dostęp 22.07.2011].

²² Wg. najlepszej wiedzy autora było to największe w skali badanie sondażowe Kościoła Zielonoświątkowego.

²³ Średnio duchowni ze średnim wykształceniem są o 6 lat starsze niż duchowni o wyższym wykształceniu.

Miejsce manifestacji charyzmatów

Ankietowani zostali poproszeni o odpowiedź na pytanie, gdzie są najczęściej świadkami manifestacji darów duchowych (charyzmatów). Wśród odpowiedzi, zarówno wiernych Kościoła, jak również i duchownych, najczęściej pojawiająca się odpowiedź brzmiała „podczas nabożeństwa” (32% członków oraz 48% duchownych). Następnie odpowiedzi „na konferencjach”, „na spotkaniu grupy domowej lub spotkaniu kościelnym”, „podczas ewangelizacji”. Prawie 8,5% osób wpisało odpowiedź – „wszędzie”. Dodatkowymi, choć pojedynczymi odpowiedziami wiernych, były wieczory modlitwy, chrześcijańska telewizja, Internet, inne kościoły, nagrania na kasetach wideo oraz w domu. Podobnie w odpowiedziach duchownych można znaleźć odpowiedzi: na spotkaniach okręgowych, wszędzie, podczas spotkań w szkołach i więzieniach, na wieczorach uwielbienia, obozach młodzieżowych, na ulicy.

Nabożeństwo – jako pierwsze miejsce na liście – nie powinno dziwić, ponieważ jest wynikiem oczekiwań i doświadczeń wiernych, co do manifestacji darów duchowych na nabożeństwach Kościoła. Członkowie traktują kościelne spotkania jako bezpieczne miejsce do doświadczania duchowego świata, dlatego w większości polegają na pastorażu, który zazwyczaj w zgromadzeniu jest osobą o największym duchowym autorytecie.

Procentowa ilość wiernych publicznie manifestująca charyzmaty

Sekcja zawarta w kwestionariuszu zawierająca pytania od 10 do 12, była do wypełnienia tylko przez duchownych, z powodu ich wiedzy na temat publicznego zaangażowania wiernych w usługiwanie darami duchowymi oraz procentowego przyrostu lub spadku liczby członków w ciągu ostatniego roku²⁴. Procentowe zestawienie wyników zostały zaprezentowane w tabeli 1.

	Brak	1-5%	6-10%	11-20%	21-30%	Powyżej 30%	Brak odpowiedzi
Pytanie 10. Ile procent osób w Twoim zborze usługuje darami Ducha Świętego (charyzmatami)?	0,9	26,9	20,4	22,2	11,1	16,7	1,9

²⁴ Odpowiedzi wiernych nie były brane pod uwagę.

Pytanie 11. O ile procent w ciągu ostatniego roku <u>wzrosła</u> ilość osób przychodzących do Twojego zboru?	9,3	41,7	30,6	12	2,8	1,9	1,9
Pytanie 12. O ile procent w ciągu ostatniego roku <u>zmałała</u> ilość osób przychodzących do Twojego zboru?	35,2	36,1	3,7	3,7	0,9	0	20,4

Tabela 1 Procentowe zestawienie odpowiedzi duchownych dot. publicznego usługiwania darami, wzrostem lub spadkiem liczebnym zboru.

Najczęstszą odpowiedzią na pytanie 10 było – „1-5%”, co stanowi bardzo niski odsetek wiernych publicznie usługujących charyzmatami. Prawie połowa duchownych twierdzi, że w ich zborze mniej niż 10% osób służy darami charyzmatycznymi. Prawie 17% ankietowanych dało najwyższą odpowiedź, co jest optymistycznym faktem dającym nadzieję na przyszłość Kościoła Zielonoświątkowego, ponieważ jak dowodzą badania Polomy i Kay’a, fakt iż znacząca ilość członków kościoła nie obawia się publicznie usługiwac charyzmatami, będzie miała znaczący wpływ na wzrost kościoła²⁵.

W znaczącej ilości zborów przyrost można określić jako powolny 1-5% lub umiarkowany 6-10% w skali roku. Prawie 35% duchownych stwierdziło, że w ich wspólnotach nie odnotowano spadku frekwencji w zborze. Również w podobnej ilości zborów nastąpił lekki spadek frekwencji w ciągu roku.

Z analizy powyższych danych można wyciągnąć trzy główne wnioski. Po pierwsze: Kościół Zielonoświątkowy ma małą ilość wiernych otwartych na przeżycia zielonoświątkowe. Z deklaracji wynika, że 83% członków zostało ochrzczonych w Duch Świętym, natomiast w połowie kościołów tylko 1 osoba na 10 publicznie służy charyzmatami. Nasuwa się pytanie, dlaczego tak mało osób angażuje się w służbę duchowego budowania kościoła? Wydaje się prawdopodobne, że w praktyce zielonoświątkowcy traktują chrzest w Duchu Świętym jako jednorazowe wydarzenie, za którym nie następuje wzrost życia duchowego²⁶. Po drugie: wzrost obecności na

²⁵ M. Poloma, *The Assemblies of God*, dz. cyt., s. 88; W. K. Kay, *Pentecostals in Britain*, dz. cyt., s. 259.

²⁶ Kościół Zielonoświątkowy podobnie jak badane kościoły Assemblies of God w USA i UK wierzą w chrzest Duchem Świętym, który jest osobnym doświadczeniem dostępnym dla każdego wierzącego. Więcej o pneumatologii zielonoświątkowej

nabożeństwach jest zauważalny i stabilny. W większości przypadków nie przekracza 20% rocznie, choć jest to znaczny wynik²⁷. Po trzecie: z danych wynika, że spadek ilości osób jest niewielki, w 1/3 zborów niezauważalny. Jest to dość optymistyczny wynik, ponieważ oznacza to, iż więcej osób zostaje w kościele niż od niego odchodzi. Pomimo niewielkiego procenta osób odchodzących z kościoła, roczny trend przyrostu całego Kościoła jest ujemny i wynosi – 0,4%²⁸.

Sekcja pytań o dary duchowe

Pytania od 23 do 22 dotyczyły częstotliwości występowania darów duchowych podczas nabożeństw w przeciągu pół roku (od daty badania). Tabela 2 zawiera odpowiedzi członków kościoła oraz duchownych i prezentuje wyniki średniej wartości liczbowej i dominanty²⁹. Im bliżej liczby 1 tym rzadziej występował dany dar, analogicznie im bliższa średnia do liczby 5, tym częściej był manifestowany dar. Najczęściej manifestowanym darem jest dar innych języków i proroctwa³⁰. Pozostałe dary wykazują średnią poniżej 3 czyli występują okazyjnie – nie częściej niż raz na pięć niedziel. Średnia odpowiedź duchownych dla każdego pytania jest wyższa niż odpowiedzi wiernych. Taka sytuacja może być spowodowana brakiem okazji do manifestacji darów w programie nabożeństw. Polscy zielonoświątkowcy wierzą w Boże uzdrowienie, chociaż są tego świadkami nie częściej niż na co piątym nabożeństwie lub spotkaniu. Niska częstotliwość występowania darów duchowych w kościele może być przyczyną ujemnego trendu przyrostu kościoła. Nowe osoby mogą być mniej zainteresowane przychodzeniem do kościoła, który nie kultywuje pobożności i tożsamości zielonoświątkowej. Aczkolwiek, na tym etapie, nie można wysuwać zbyt daleko idących wniosków.

można znaleźć w: K. Warrington, *The Message of the Holy Spirit*, Nottingham 2009, s. 239-241.

²⁷ Wzrost biologiczny został oszacowany na poziomie 25% na dekadę; P. C. Wagner, *Your Church Can Grow*, Glendale 1976, s. 63.

²⁸ Oznacza to, że pomimo 646 chrztów w 2010 roku, kościół maleje o 0,4% rocznie; Dane obliczone na podstawie: R. Kowalewski, *Statystyka*, <http://www.kzbb.org/ind.php?kzbb=statystyka> [dostęp 18.06.2011]; oraz Statystyka Naczelnej Rady Kościoła za lata 2007-2010.

²⁹ Najczęściej pojawiająca się odpowiedź.

³⁰ 1 list do Koryntian 12,8-10.

	Członkowie		Duchowni	
	średnia	dominanta	średnia	dominanta
modliłeś/-aś się innymi językami podczas spotkania lub nabożeństwa?	3,87	5	4,65	5
słyszałeś/-aś jak inni modlą się innymi językami?	4,6	5	4,81	5
prorokowałeś /-aś w podczas spotkania lub nabożeństwa?	1,67	1	2,41	1
słyszałeś/-aś prorocstwo?	3,28	5	3,46	5
otrzymałeś/-aś tłumaczenie innych języków?	1,41	1	1,75	1
słyszałeś/-aś jak inni tłumaczą inne języki?	2,21	1	2,6	2
otrzymałeś/-aś dar mowy wiedzy i mądrości?	2,12	1	2,87	2
użyłeś/-aś daru wiary?	2,76	1	2,67	2
byłeś/-aś świadkiem manifestacji darów uzdrawiania?	2,65	3	2,9	3
byłeś/-aś świadkiem manifestacji daru czynienia cudów?	1,89	1	1,9	1
otrzymałeś/-aś dar rozróżniania duchów?	1,67	1	2,03	1

Tabela 2 Częstotliwość występowania charyzmatów. Odpowiedzi duchownych i członków kościoła.

Aktywność charyzmatyczna a wzrost kościoła

C. P. Wagner stwierdził jakoby zakładanie nowych zborów było najefektywniejszą ewangelizacyjną metodą w dziedzinie rozwoju kościoła, która zastąpi tradycyjne modele kampanii ewangelizacyjnych³¹. Polskie kościoły miały okazję przyglądać się temu zjawisku przez ponad dwie dekady. Lata 90 były erą ewangelizacji namiotowych i ewangelizacji ulicznych, których forma z biegiem lat się wypaliła³². Od początku XXI wieku widać

³¹ P. C. Wagner, *Strategies for Church Growth: Tools for Effective Mission and Evangelism*, Eastbourne 1987, s. 168-169.

³² Misja Namiotowa, z dyrektorem Stanisławem Cieślarem, obecnie nie istnieje, pomimo iż w 1998 wciąż była w szczytowym okresie. S. Cieślár, *Ewangelizacje Namiotowe w '97*, „Chrześcijanin” 1988 z. 1-2,

zmianę strategii Kościoła Zielonoświątkowego, gdy bada się kwestię zakładania nowych zborów. Odstępstwem od tej strategii są letnie, krótkoterminowe misje, takie jak młodzieżowe misje „Generacji-T”³³ lub „Euromission Polska”³⁴. Program zakładania nowych zborów w Polsce był prowadzony do 2004 w kooperacji z „Next Level International” a obecnie to zadanie kontynuuje „Misja Krajowa” prowadzona przez Mariusza Muszczyńskiego³⁵.

Od 2011 roku można dostrzec nową filozofię w podejściu do rozwoju Kościoła. Uruchomiono projekt „Płomień Ducha”, który odpowiada za powołanie i szkolenie nowych ewangelistów oraz wspieranie ich działań, w celu zakładania nowych zborów³⁶. W dotychczasowych działaniach, Kościół koncentrował się na organizowaniu konferencji, powołaniu okręgowych koordynatorów oraz utworzeniu specjalizacji noszącej nazwę „Szkoła Misyjna” przy Wyższej Szkole Teologiczno-Społecznej w Warszawie³⁷. Rok 2011 zostało ogłoszony przez biskupa Marka Kamińskiego „Rokiem powołania nowych ewangelistów”. Ogólnokrajowe działania łączące urząd ewangelisty z programami zakładania nowych kościołów wydają się być owocne i dobrze receptowane na gruncie krajowym. Według odkryć W. K.

<http://www.archiwumchn.kz.pl/index.php?id=artykuly&link=1998/01-02/relacja.html> [dostęp 13.03.2014].

³³ Działania są oparte są na współpracy z lokalnym zborom i polegające głównie na wykonywaniu prac społecznych i pracy z dziećmi i młodzieżą, dyrektor Daniel Różański, <http://generacja-t.org/index.php/generacja-t> [dostęp 13.03.2014]

³⁴ Dyrektor Michał Siczek, <http://euromissionpoland.weebly.com/co-to-jest-euromission.html> [dostęp 13.04.2014].

³⁵ W kooperacji z Next Level International, Kościół Zielonoświątkowy rozpoczął projekty zakładania kościołów w trzech okręgach. Ostatni pełny projekt został zrealizowany w latach 2002 do 2004 w okręgu zachodnim obejmując 13 miejscowości, w których nie było poprzednio zborów zielonoświątkowych. W 10 miejscowościach ukształtowały się zbory, które funkcjonują po dziś dzień, jeden projekt pozostał placówką misyjną, jedynie w dwóch miejscowościach projekty zostały zamknięte. Obecnie Misji Krajowa pracuje z 20 misjonarzami w Polsce. Next Level International, <http://www.nlieurope.com> [dostęp 28.06.2011]; Misja Krajowa, <http://www.misjakrajowa.kz.pl/o-nas.php> [dostęp 13.03.2014]. Korespondencja e-mailowa z prezbiterem okręgu zachodniego Piotrem Cieślarem z dnia 24.06.2011.

³⁶ Projekt Płomień Ducha, <http://plomienducha.pl> [dostęp 13.03.2014].

³⁷ Szkoła Misyjna w Warszawskim Seminarium Teologicznym, <http://plomienducha.pl/wydarzenia/szkola-misyjna-w-warszawskim-seminarium-teologicznym> [dostęp 30.10.2011].

Kay'a dotyczących brytyjskich zielonoświątkowców, pastory z wysokim wskaźnikiem aktywności charyzmatycznej i ewangelizacyjnej wnoszą największy wkład w liczebny rozwój zboru dla kongregacji mniejszych niż 50 osób.³⁸

Książka biskupa Marka Kamińskiego z 2011 roku odnosi się do priorytetów pracy Kościoła w krajowej i lokalnej skali³⁹. Jeden z tematów poświęcony jest „Kościołowi pełnemu Ducha Świętego”, w którym autor stawia trudne pytania: ile członków jest dzisiaj ochrzczonych w Duchu Świętym, jak wiele kościołów regularnie modli się o doświadczenie chrztu duchowego oraz jak często podczas nabożeństw manifestują się charyzmaty?⁴⁰ Obawy związane z relacjami z Duchem Świętym są podnoszone, ponieważ w wielu zborach one są całkowicie zaniedbane. Jednym z rozwiązań, jakie proponuje M. Kamiński, jest biblijne nauczanie na ten temat. W Polsce jest wielu kaznodziejów negatywnie ustosunkowanych do charyzmatów⁴¹. Ich strach dotyczy głównie zwiedzenia, doświadczonego w przeszłości, choć może być zminimalizowany dzięki wyważonemu nauczaniu oraz darowi rozróżniania duchów.

Publiczna aktywność charyzmatyczna wiernych a wzrost kościoła

W tym podrozdziale zajmę się analizą korelacją między charyzmatami a ich wpływem na liczebny wzrost lub spadek liczby członków kościoła. Spróbuję znaleźć odpowiedź na pytanie czy jest jakiś wpływ między aktywnością charyzmatyczną a wzrostem kościoła, a w przypadku pozytywnym czy można wyszczególnić najsilniejszy czynnik wzrostu.

Tabela 3 pokazuje stosunek między procentem wiernych publicznie manifestujących dary duchowe a procentowym przyrostem lub spadkiem frekwencji na nabożeństwach w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Z tabeli wynika, że jest istotna liniowa korelacja między ilością wiernych usługujących charyzmatami a przyrostem zboru ($r = 0,319$). Podobnie korelacja dotycząca spadku frekwencji jest słabsza lecz wciąż pozytywna ($r = 0,135$). To oznacza, iż manifestacja charyzmatów może mieć wpływ na spadek frekwencji w

³⁸ W. K. Kay, *Pentecostals in Britain*, dz. cyt., s. 261.

³⁹ M. Kamiński, *Kościół Świadomy Powołania. Priorytety rozwoju Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce*, Warszawa 2011.

⁴⁰ Tamże, s. 13.

⁴¹ Tamże, s. 15.

zborze. Być może jest to związane z tym, że charyzmaty sprawiają, że ludzie czują się niekomfortowo widząc ich przejawy. Porównując to z brytyjskimi odkryciami W. K. Kay'a można wnioskować, że kościoły zielonoświątkowe w Polsce i Wielkiej Brytanii rosną ilościowo, gdy wzrasta ilość charyzmatycznej aktywności⁴².

	11. Przyrost	12. Spadek
Pytanie 10. Procentowy udział wiernych w publicznym usługiwaniu darami duchowymi	0,319**	0,135
** - Korelacja jest istotna na poziomie 0,01.		

Tabela 3 Korelacja między procentowym udziałem wiernych w publicznym usługiwaniu charyzmatami a przyrostem lub spadkiem frekwencji.

Korelacja poszczególnych charyzmatów z frekwencją

Wzrost i spadek frekwencji uczestnictwa w zborach w przeciągu ostatniego roku został porównany w wieloma czynnikami na skalach: nauczania, ewangelizacji, duchowej i charyzmatycznej⁴³. Znaczące korelacje odnaleziono tylko w dwóch skalach: duchowej i charyzmatycznej. Korelacje Pearsona dla pytań wynosiły: Otrzymanie dokładnej odpowiedzi na konkretną modlitwę (pyt. 36) $r = ,254^{44}$, prorokowanie $r = ,317$, bycie świadkiem prorocтва $r = ,234$. W tabeli 4 wyszczególniono współczynniki korelacji skali charyzmatycznej. Analizując powyższe wyniki można stwierdzić, że dar prorocтва podczas nabożeństwa ma znaczący wpływ na wzrost zboru. W przypadku pytania o spadek frekwencji nie odnaleziono żadnej znaczącej korelacji między różnymi charyzmatami.

⁴² Współczynnik Pearson'a dla Kościoła Apostolskiego wynosi $r = ,342$; dla Kościoła Assemblies of God in UK $r = ,226$; dla Kościoła Elim $r = ,241$; dla Kościoła Bożego $r = ,460$; W. K. Kay, *Pentecostals in Britain, dz. cyt.*, s. 257.

⁴³ Rzetelność skali wynosi alfa = ,89. Skala ewangelizacyjna to połączone ze sobą pytania od 38 do 41.

⁴⁴ Patrz tabela w załączniku 1 do artykułu.

	23. Języki	24. słyszałeś języki	25. Proroctwo	26. słyszałeś proroctwo	27. Interpretacja języków	28. słyszałeś interpretacje języków	29. Mowa wiedzy i mądrości	30. Wiara	31. Uzdrawienie	32. Cuda	33. Rozróżnienie duchów
Pytanie 11. Wzrost	,083	178	317**	234*	120	058	191	078	059	110	092
Pytanie 12. Spadek	,097	,008	,046	,068	,049	,167	,165	,102	,018	008	,102
* . Korelacja jest istotna na poziomie 0,05.											
** . Korelacja jest istotna na poziomie 0.01.											

Tabela 4 Korelacja poszczególnych darów duchowych ze wzrostem i spadkiem osób uczestniczącej w nabożeństwach.

Aktywność pastorów i duchownych

Osiem pytań (od 23 do 33) dotyczących charyzmatów, zostało połączonych ze sobą w celu stworzenia skali charyzmatycznej⁴⁵. Z tabeli 5 wynika, że charyzmatyczna aktywność duchownych jest najbardziej znaczącym czynnikiem powodującym liczebny wzrost społeczności. W porównaniu z tym, odkrycia Kay'a i Dyera dawały charyzmatycznej aktywności znacznie większy wynik $r = ,335$ na gruncie brytyjskim⁴⁶. Oprócz wzrostu, wyniki te dowodzą, że charyzmatyczna aktywność duchownych może również wpłynąć ujemnie na spadek zborowej frekwencji ($r = ,203$). Innymi słowy, im mniejsza aktywność charyzmatyczna pastora lub duchownych zboru, tym bardziej prawdopodobny jest spadek frekwencji wiernych. Drugim co do ważności czynnikiem jest skala osobistej duchowości, która na przekór pierwszej skali w równym stopniu wpływa na wzrost, jak i na spadek. Skala ewangelizacyjna uplasowała się na trzeciej pozycji ze współczynnikiem korelacji na wzrost $r = ,146$. W przeciwieństwie

⁴⁵ Współczynnik rzetelność skali alfa Cronbacha wynosi 0,81.

⁴⁶ W. K. Kay, A. E. Dyer, *Apostolic Networks in the UK: the dynamics of growth*, "The European Pentecostal Theological Association" 2005, t. 25, s. 25-38.

do polskich badań, brytyjskie wynoszą tą skalę na pierwsze miejsce ($r = ,216$).⁴⁷

	Duchowa skala (alfa =.80)	Skala nauczania (alfa =.93)	Skala ewangelizacyjna (alfa =.89)	Skala charyzmatyczna (alfa =.81)
Pytanie 10. Procentowy udział wiernych w publicznym usługiwaniu darami duchowymi	,149	,123	,146	,064
Pytanie 11. Wzrost	,170	,091	,139	,206
Pytanie 12. Spadek	,150	-,040	-,070	-,203

Tabela 5 Korelacja czterech skal na współczynniki wzrostu, spadku i aktywności charyzmatycznej członków.

Wyniki badań polskich zielonoświątkowców na wpływ aktywności duchownych na procentowy udział wiernych w publicznej manifestacji darów duchowych różni się znacząco od wyników brytyjskich zielonoświątkowców. W polskim Kościele osobisty przykład publicznego usługiwania charyzmatami przez duchownych w mniejszym stopniu wpływa na taką służbę wiernych niż na gruncie brytyjskim⁴⁸. Tylko skale ewangelizacyjna i duchowa mają słaby, lecz pozytywny wpływ na usługiwanie wiernych. W następnej kolejności analizując odpowiedzi tylko pastorów, stwierdzono znaczące zmiany w wynikach. Skala charyzmatyczna samych pastorów ma znacznie większy wpływ na charyzmaty wiernych ($r = ,224$) i wzrost liczebny zboru ($r = ,262$) niż ogół duchownych⁴⁹. Podobnie przykład ewangelizacyjny wyłącznie pastorów ma trochę silniejszy wpływ na charyzmaty członków zboru niż ogół duchownych ($r = ,169$). Podsumowując, stwierdzenie Williama K. Kay'a, że aktywność charyzmatyczna pastorów jest najsilniejszym bodźcem na aktywność charyzmatyczną zboru, została potwierdzona przez badania polskich zielonoświątkowców⁵⁰.

⁴⁷ W. K. Kay, A. E. Dyer, *Apostolic Networks in the UK*, dz. cyt., s. 38.

⁴⁸ W. K. Kay, *Pentecostals in Britain*, dz. cyt., s. 262.

⁴⁹ Należy przypomnieć, że wpływ charyzmatycznego zboru na wzrost i tak ma największy współczynnik korelacji.

⁵⁰ Z badań Kay'a charyzmatyczna aktywność pastorów na aktywność wiernych wynosi $r = ,346$, na wzrost $r = ,229$; W. K. Kay, *Pentecostals in Britain*, dz. cyt., s. 259.

Wnioski

Z badania wynika, że istnieje znacząca korelacja między ilością członków publicznie manifestujących charyzmaty a wzrostem ilości osób uczestniczących w życiu zboru. To odkrycie polskich zielonoświątkowców pomaga ugruntować tezę M. Polomy i W. K. Kay'a, że dary duchowe, jakimi są charyzmaty mają znaczący wpływ na wzrost kościołów zielonoświątkowych. Jednakże, należy zauważyć, że aktywność charyzmatyczna ma również wpływ na odchodzenie ludzi od zboru, ale w znacznie mniejszym stopniu. Z tego kontekstu wynika, że dary duchowe mogą pomagać we wzroście kościoła. Na wzrost kościoła mają również wpływ takie czynniki jak publiczne prorocтво i otrzymanie odpowiedzi na konkretną modlitwę. W tym sensie słowa autora 1 listu do Koryntian 14, 4 „...a kto prorokuje, zbor buduje”, mogą być rozumiane w sensie dosłownym. Jak zostało wykazane dar prorocтва buduje zbor zarówno duchowo jaki i liczebnie. Osobisty przykład pastorów ma większy wpływ na społeczność niż przykład starszych zboru. Przykład pastorski w kwestii charyzmatów ma wpływ na wzrost zboru i aktywność charyzmatyczną wiernych, a im więcej charyzmatycznych wiernych tym większy wzrost w sensie statystycznym. Podsumowując badania nad polskim ruchem zielonoświątkowym, a w szczególności jego największego wyznania, można stwierdzić istnienie podobieństw w dziedzinie wzrostu Kościoła w skali globalnej dotyczącej całego ruchu zielonoświątkowego.

Badania nad polskimi zielonoświątkowcami to obszar bardzo dziewiczy i według wiedzy autora bardzo mało eksplorowany, zwłaszcza w kontekście charyzmatów. W najbliższych latach powinno się dążyć do przeprowadzenia większej ilości monograficznych badań statystycznych, które z pewnością dostarczą narzędzi do motywowania wzrostu Kościoła. Dzięki badaniom będzie można wypracować strategie rozwijania darów duchowych i odpowiedzialne posługiwanie nimi w Kościele. W opinii autora rozpoznanie i rozwój darów duchowych do publicznego posługiwania się nimi są najbardziej zaniedbanymi obszarami działania Kościoła. I oczywiście powinna być podjęta praca, której celem będzie opracowanie systematyczne i całościowe tego podstawowego zagadnienia. Sugeruję, że największym wyzwaniem dla współczesnego Kościoła Zielonoświątkowego w Polsce w dobie postmodernizmu, będzie odnalezienie jego charyzmatycznych korzeni w bliższej relacji z Duchem Świętym i Jego darami.

Załącznik 1.

	Pyt. 34 pościłeś?	Pyt. 35 Bóg przemówił do ciebie przez sen lub wizję?	Pyt. 36 otrzymałeś/-aś dokładną odpowiedź na konkretną modlitwę?	Pyt. 37 Bóg przekonał cię abyś zrobił jakąś konkretną rzecz?
Pyt. 11. Wzrost	,053	,070	,254	,081
Pyt. 12. Spadek	,002	,143	,123	-,121

Tabela 6 Korelacja duchowej skali na współczynniki wzrostu i spadku osób uczestniczących w nabożeństwach.

Abstract

The studies of M. Poloma and W. K. Kay on American and British Pentecostals revealed a significant correlation between charismatic activity and church growth. Also charismatic activity was found to be the most influential factor on evangelistic activity which is believed to be the cause of church growth. Based upon the results of those studies the Pentecostal Church of Poland was analysed to verify if a similar correlation could also be detected. For the purpose of this study a survey was conducted that included a representative sample from total number of Pastors, Elders and members of the Church. The response of the quantitative study was statistically analysed and revealed similar results to those obtained from American and British Pentecostals. The study might contribute to an understanding of the decreasing trend of Church growth since late 90s. It could also be a helpful tool for the National Leadership of the Church to consider a strategy that could help reverse the present trend.